В. ЧАЙЧЕНКО.

ДУМА
ПРО КНЯГИНЮ-КОБЗАРЯ.

(Казка з народнього поля).

СМЕРТЬ ОТАМАНОВА.

Накладом редакциї „Дзвінка“.

У ЛЬВОВІ 1897.

З Друкарнї наук. товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

891.79
H8585
Od

Дума про княгиню-кобзаря.

(Казка з народнього поля.)

I.

Ой то не білий туман землю скрізь покриває,
А то князь молодий у похід виступає,
З війском рушає
Турчина воювати,
Слави собі вояцкої-молодецкої добувати,
До своєї землї ще землї придбати...
Ой то не сива зазуля гірко кувала,
Ой то молода княгиня,
Вірна дружина,
З князем опрощеня приймала,
Обнимала,
Від себе не пускала,
Ридаючи руки до него простягала...
А вже князь з двору виступає,
За ним війско рушає,
Вигрімляє...

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

І йдуть так не день, не два,
І тільки на-вкруги їх трава степова,
Де не глянь, розлягаєть ся,
Аж війско в траві тій ховаєть ся.
Ото-ж не день і не два минає,
Князь у землю турецку вступає,
І звелїв землю турецкую воювати,
Турецке війско у пень рубати.
Та не стало щастя князеви слугувати,
Почали єго вороги побивати:
Війско Турок до ноги порубав,
А котрі недобитки по степу розпорошив-розігнав,
Князя хороброго у брань, у неволю узяв.

II.

Ой тяжко князеви у неволи пробувати,
Залїза тягати:
Кайдани-зелїзо ноги повривало,
Біле тїло молодецкеє коло жовтої кости пошмугляло.
А ще-ж то у ночи у темній темници з иньшими не-
вольниками він пробуває.
А у день Турчин до темниці прихожає,
Двері одмикає,
І бідного невольника на тяжку роботу вивождає.
А сам Турчин коло невольників похождає,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

За роботою доглядає,
На слуги свої, на Турки-яничари, зо зла гукає:
„Кажу я вам, Турки-яничари, добре ви дбайте
І з ряду до ряду захождайте:
По три пучки тернини і червоної таволги набирайте,
Та недбалого невольника по тричі в однім місци
То ті слуги, Турки-яничари, добре дбають: [затинайте!“
Із ряду до ряду заходжають,
По три пучки тернини і червоної та волги у руки набирають,
По тричі в однім місци бідного невольника затинають,
Тіло біле коло жовтої кости обривають,
Кров християньску неповинно проливають...
О так у тяжкій неволи князь пробуває,
Три роки горе та біду приймає,
А четвертого року випадком випало
До любої дружини звістку подати,
Словом переказати:
„Нехай“ — каже, — „моя люба дружина добре дбає,
Статки-маєтки збуває,
Скарби збирає,
Мене, князя, з тяжкої неволї викупляє!“

III.

То княгиня, скоро тую звістку до рук дістала,
Гірко заридала,
Думала-гадала,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Що „як менї своє миле подружя з неволї визволяти,
Що на той викуп нїяких статків-маєтків,
Великих скарбів не буде ставати,
Бо нї за які скарби не буде єго царь турецкий випускати“.
І ну-ж княгиня знов думати-гадати,
Як своє подружя з неволї визволяти:
„Хочай би я й статки-маєтки збувала,
Скарби великі збирала,
То не можна менї самій до царя турецкого доступати,
Бо буде мене царь турецкий собі за жінку брати;
А певних людий та небоязких нема кого післати“.
Думає-гадає,
З себе препишную князьку одежу скидає,
Коси свої, довгі до пять, ножицями відтинає:
Бере тодї на себе одежу просту чоловічую,
Бере кобзу трицяти-струнную
Та крадькома,
Тишкома,
Нїчого нїкому не оповіщає,
У турецку землю, у далеку страшну виходжає.

IV.

Ой далека то дорога: не день, не два єї треба прохождати,
Багато горя та муки зазнати!...
Ой усего зазнала княгиня бідолашня:
Ніжки свої білі збила-натрудила,

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Ручки свої ніжні і тернами сколола,
Личенько своє молоденьке голодом стомила,
Оченята свої карі слізми стуманила, —
А таки дійшла она до землї турецкої,
До віри бисурманскої.
І до царя турецкого прихождає,
Мов би то молодий кобзар на кобзу грає.
Побачили слуги, Турки яничари, кобзаря молодого,
Ведуть єго у палац царя турецкого,
Щоб він цареви заграв,
Засьпівав,
Душу єму звеселив.
То молодий кобзарь-княгиня до палацу вступає,
Царя турецкого зобачає,
Струну торкає,
Грає-сьпіває,
Піснею жалібною серце у царя виймає.
Цар турецкий жорстоке серце мав,
А з тої пісні сльозами дрібними заплакав...
І довго, молодий кобзарь княгиня цареви грав —
І день, і два, і три...
І каже цар турецкий
Бисурманьский:
„Будеш ти у мене, кобзарю молодий, по-вік пробувати,
Буду тебе за рідного брата мати,
Несчисленними скарбами надїляти“.
І каже молодий кобзар-княгиня:
„Не можу я, царю, коло тебе пробувати:

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Єсть у мене батько й мати, —
Будуть они, старенькі, по мині вельми тужити-сумувати“.
І говорить цар турецкий,
Бисурманьский:
„Коли ж не хочеш у мене пробувати,
То даю тобі волю, чого твоє серце бажає, у мене прохати“.
Тоді молодий кобзарь-княгиня промовляє:
„З малку я, царю, по сьвіту блукаю —
Сумно мені самому без товариша бувати:
Дозволь мені, царю, в тебе якого невольника взяти, —
Буде мені хоч товариш у дорозі розмавляти“.
Звелів цар турецкий темну темницю відмикати,
Кобзареви молодому, якого схоче, невольника дати.
То кобзар молодий, княгиня, до темної темниці вступає,
Усіх невольників оглядає,
Подруже своє, князя любого, вибирає,
З темниці вивоздає,
І з ним у купі з землї турецкої рушає.

V.

Пішли они вкупі широкими степами,
Байраками та ярами;
І не міг князь своєї дружини вірної впізнати,
А она не схотїла єму про себе і навзнаки дати.
І ішли они так довго широкими степами,
Байраками та ярами,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

А як почали до своєї землї дохождати,
Почав князь до молодого кобзаря, до княгинї, промовляти:
„Пусти мене, чоловіче добрий, на волю!
Не просту дав менї Бог на сьвітї долю:
У сїй земли я князем князюю, —
Який хочеш викуп за себе, обітую“.
Говорить молодий кобзарь-княгиня:
„Нїчого я в тебе, князю, не бажаю, —
Іди, най тобі Бог помагає!“
То князь радий, молодому кобзареви як і здякуватись не знає,
До себе у гостину закликає,
А молодий кобзарь-княгиня відмовляє:
„Не можу я, князю, зараз до тебе прибувати, —
Єсть у мене батько й мати, —
Будуть они, старенькі, по менї вельми тужити-сумувати,
А як дасть менї Бог до батька до матери завитати,
Тодї буду до тебе в гостину прибувати“.
І тодї они опрощеня брали,
Кождий своїм шляхом повертали.

VI.

То молода княгиня навпростець небитими стежками пробігала,
Швидше від князя до господи прибувала,
Препишную одїж князьку на себе брала,
Чоловіка дожидала.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Час година минає,
Ото уже й князь до господи прибуває:
Усї єго стрічають,
Витають.
Княгиня єго витає,
Приймає,
Про здорове питаєть ся;
А він зо всїма витаєть ся,
А коло неї й не стане,
На неї і оком не спогляне,
До своїх райцїв промовляє!
„Бачите, як моя жінка добре дбає:
Тепер цїлує-витає,
А як я в тяжкій неволи пробував
Та звістку подав,
Щоб она статки-маєтки збувала,
Скарби збирала,
Та мене з неволї визволяла, —
Так тодї де она бувала?“
І говорять райцї князькі:
„Відколи, князю, твоя звістка прибула,
З того часу княгиня дома не жила,
До сього часу десь пробувала,
І се тілько до господи завитала.“
І розпалив ся князь гнївом великим,
Відвів княгиню до неї в кімнату,
Звелїв на ключ замикати,

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

А сам до ради уступає,
Промавляє:
„Панове райці!
Судіть мою жінку невірну як треба по правді!
Як би не молодий кобзар мене обратував,
То й доси-б я кайдани тягав“.

VII.

І ото починає рада суд судити,
І присудили княгиню горлом карати,
Смерть їй вчинити.
І князь на той присуд сам пристав
З райцами до княгині уступав
Щоб узяти,
На смерть єї віддати.
Підійшов, двері одмикав,
Та й скамянів там, де стояв:
Сьвітлиця порожна, не має княгині у їй,
А стоїть там кобзар молодий...
І говорить молодий кобзарь-княгиня:
„Ой який-же тепер сьвіт настав,
Що чоловік своєї жінки не пізнав“.
І тоді кобзарь з себе одіж просту скидав —
Кождий княгиню пізнав.
І тоді князь радістю радіє,

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

І сльозами ридає,
У своєї жінки вірної прощеня благає...
І тоді князь великий бенкет ізчиняє,
Увесь народ на него скликає,
З радощів бенкетує-гуляє,
Своє любе подружя, княгиню, уславляє!...

В. Чайченко.

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

СМЕРТЬ ОТАМАНОВА.

На ліжку твердому, на голій землї,
Вгорнувшись в козацьку керею,
Лежав головою на простім сїдлї
Отаман козацький і ждав, щоб прийшла
Хвилина розстаня з землею.

І подруга вірна край него була —
З житєм при нїй лекша розлука —
Багато походів она відбула,
Багато голов з пліч могутних стяла —
Важенна козацька шаблюка!

Нераз же він плавав під Турка в чайках,
Нераз і з Ляхами стиняв ся,
Нераз по широких гулявши степах,
Щербив на татарских єї головах
І часом з Волохом рубав ся.

Богато за віру він крови пролив,
За рідную Русь-Україну!
На дужому тїлї він ран не лїчив
Й живий зостававсь серед лютих боїв,
Хоч бивсь завсїгди до загину.

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

І от же: не в чесних вояцких боях,
Де крови без міри лило ся,
Не в вражих лукавих зрадливих руках,
Не в герци з Татарином в чистих степах
Єму умирать довело ся.

Він сам умирає в сему курені
Лежачою смертю вмирає...
Навкруг тільки стіни похмурі й сумні
Та чура,*) ховаючи сльози дрібні,
На него сумний поглядає.

І тяжко старому. І чуру тоді
Він кличе до себе рукою,
І каже він: „Чуро мій вірний! Піди,
До мене ти хлопців моїх приведи, —
Прощатись най прийдуть зо мною!“

І стало козацтво круг него смутне,
І ждуть всї останної мови...
„Спасибіг вам, діти!“ він каже, — „мене
Зла доля в останню дорогу жене, —
Бувайте ви діти, здорові!...

„Але умирати в сему курені
І лежнем лежати — не сила;
Степ скрізь оживає тепер по весні, —
Лунають ячання і дзвонють пісні, —
Мене-ж тут недола звалила!“

*) слуга.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

„Вволїть мою волю в останний сей час:
Мене на коня посадїте...
Най, поки ще сьвіт менї Божий не згас,
Вступлю я в стремена і гляну ще раз
На Днїпр, на степ, мої дїти!“

І загад останний почувши сумний,
Козацтво коня вже сїдлає,
І батька старого садовлять они,
І тихо рушають у степ у рясний,
І тихо кінь вірний ступає.

І їдуть всї мочки... Степи навкруги,
Як море безкрає, хвилюють,
І здалека ледви маячуть луги,
І мріють Днїпрові круті береги,
Могили високі сумують.

І їдуть все далї... Кивають рясні
Квітки головками своїми;
В високій ширяє орел далинї,
І птацтво щебече безжурні піснї,
І чайка кигиче над ними.

І їдуть все далї... В траві промайнуть
Сайчак**) і коза швидконогі,
І зникнуть безслїдно... І ось уже чуть,
Як виють і плещуть, і бють і ревуть
Днїпрові далекі пороги.

*) рід кіз диких.

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

І далї ізнову... Смутні козаки
Нї слова єще не сказали;
Отаман мовчить, похиливсь до луки,
Стиснувши свій повід, не рушить руки
І їде все далї і далї.

І тихо спитав ся з козацтва один:
„Чи, батьку, не час нам до дому?“
Але не відмовив нїчого їм він;
І знову всї їдуть ще кілька хвилин, —
Він знову нїчого нікому.

І коний тодї з'упинули они,
Й отаманів кінь з'упинув ся;
Отаман від разу схитнувсь на кони,
Й заснувши в останнім довічному снї,
На руки їм мертвий схилив ся...

В. Чайченко.

Generated on 2015-08-24 16:07 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112093490305
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN